

О‘ЗBEKISTON RESPUBLIKASIDA SHOSHILINCH VA TEZ TIBBIY YORDAM

Maxmatmurodov Saboxiddin

Xórozov Ibratbek

Ulxodjayev Ramazon

Annotatsiya: Tez tibbiy yordam - inson hayoti hamda sog‘lig‘i uchun xavfli holatlar ro‘y berganda kechasiyu kunduzi shifohonagacha ko‘rsatiladigan tibbiy yordam turi va tizimi. Ilk bor Tez tibbiy yordamyó. 1918-yil Toshkent shahrida punkt sifatida tashkil etilib, 1926-yil mustaqil Tez tibbiy yordamyó. stansiyasiga, 1974-yil Tez tibbiy yordamyó. klinik kasalxonasi bilan birlashtirilib, bo‘limga aylantirildi. 1983-yil kasalxonadan ajratilib, mustaqil shahar tez va shoshilinch tibbiy yordam stansiyasi deb ataldi. O‘zbekiston Respublikasi Farmoni bilan №PF-2107 10.11.1998y.

Kalit so‘zlar: Tibbiy tez yordam, kasalxona, bemor, reanimatsion, kardiologik, nevrologik, toksikologik.

Shoshilinch Tibbiy Yordam xizmati ta‘sis etilib 2001-yildan shoshilinch tibbiy yordam va tez tibbiy yordam tushunchalari ikki xil ma‘noga ega. Tez tibbiy yordamyó. ning vazifasi hodisa yuz bergan joyda, uyda, bemorni kasalxonaga olib keta turib shoshilinch, shu jumladan mutaxassis vrach tomonidan yordam ko‘rsatish, lozim bo‘lsa, bemorlarni kasalxonaga yetkazishni ta‘minlashdan iborat. Bundan tashqari, Tez tibbiy yordam xizmati ko‘zi yoriydigan ayollarni yoki uyida ko‘zi yoriganlarni vrach talabiga ko‘ra davolash muassasalariga olib boradi. Tez tibbiy yordamyó. xodimlarini chaqirish uchun yagona telefon indeksi (03) (Toshkent shahri uchun 103) joriy etilgan. Tez tibbiy yordam stansiyalari xodimlari mehnatga qobiliyatsizlik varaqalari, sudtibbiy eksperti xulosalari, shuningdek, bemorlarga yo ularning qarindoshlariga yozma ma‘lumotnoma berish huquqiga ega emas. Qishloq joylarida kunning istagan paytida Tez tibbiy yordamyó. ko‘rsatish vrachlar va o‘rta tibbiyot xodimlari zimmasiga yuklangan. Olib borish qiyin bo‘lgan joylarga sanitariya aviatsiyasi vositalari bilan shoshilinch tibbiy yordam ko‘rsatiladi. Tez tibbiy yordamyó. mashinalari radiolashtirilgan bo‘lib, ikki tomonlama telefon aloqasi bilan ta‘minlangan, nafas va narkoz berish apparatlari, kislorod ingalyatorlar, elektrokardiograf va boshqa zaruriy asboblardan jihozlangan. Yirik shaharlar, jumladan Toshkentda ham ixtisoslashtirilgan maxsus reanimatsion, kardiologik, nevrologik, toksikologik, pediatriya, intensiv terapiya brigadalari va boshqa tashkil etilgan. Bu uyda va yo‘lda keta turib ixtisoslashtirilgan tibbiy yordam ko‘rsatishga imkon beradi. Sog‘liqni saqlash tizimini takomillashtirish yuzasidan ko‘rilayotgan chora-tadbirlarga qaramasdan, tez tibbiy yordam ko‘rsatish sohasida qo‘yilgan vazifalarni to‘liq bajarishga to‘sqinlik

qilayotgan bir qator tizimli muammolar va kamchiliklar saqlanib qolayotganligi qayd etilsin. Jumladan, respublikada tez tibbiy yordam xizmatini boshqarishning avtomatlashtirilgan tizimini yaratish yuzasidan qabul qilingan bir nechta qarorlarning natijalari bugungi kunga qadar sezilmayapti. Tez tibbiy yordam chaqiruvlarini qabul qilish va ularga xizmat ko'rsatish eskicha, qo'l mexanizmlari yordamida bajarilmoqda. Tez tibbiy yordam ko'rsatish vaqtida bemorlarning kasalxonaga yetib borgunga qadar vafot etishi ko'payib bormoqda, Toshkent, Sirdaryo va Farg'ona viloyatlarida esa o'lim soni ikki baravardan to'rt baravargacha oshgan. Murojaatlarni saralashning amaldagi tartibi mavjud kuch va vositalarni eng muhim chaqiruvlarga xizmat ko'rsatish uchun yo'naltirish imkonini bermaydi, natijada yolg'on chaqiruvlar soni oshmoqda yoki surunkali kasalliklari avj olgan, biroq hayoti xavf ostida bo'lmagan bemorlarga xizmat ko'rsatilmoqda. Ajratilayotgan budget mablag'lari zarur sifatda tez tibbiy yordam ko'rsatish va uning moddiy-texnika bazasini mustahkamlash imkonini bermayapti.

Tez tibbiy yordam xizmatini jadal rivojlantirish, uning moliyaviy barqarorligini ta'minlash, bu yo'nalishda tezkor, texnologik va samarali faoliyat ko'rsatishga erishish maqsadida:

1. Shoshilinch yordamga muhtoj har bir kishiga yuqori sifatli tibbiy xizmatlarni o'z vaqtida ko'rsatish tez tibbiy yordam xizmatining ustuvor vazifasi deb hisoblansin.

2. Tez tibbiy yordam xizmatini rivojlantirishga amaliy ko'maklashish va uning moddiy-texnika bazasini yaxshilash uchun O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi huzurida yuridik shaxs maqomiga ega bo'lmagan Tez tibbiy yordamni rivojlantirish jamg'armasi (keyingi o'rinlarda — Jamg'arma) tashkil etilsin.

3. Quyidagilar 2019-yil 1-yanvardan boshlab Jamg'arma mablag'larini shakllantirish manbalari etib belgilansin:

xalqaro va xorijiy moliya institutlarining, hukumat va nohukumat tashkilotlarning grantlari va texnik ko'mak mablag'lari;

Jamg'armaning vaqtincha bo'sh turgan mablag'larini joylashtirishdan tushgan daromadlar;

jismoniy va yuridik shaxslarning, shu jumladan O'zbekiston Respublikasi norezidentlarining xayriya mablag'lari;

qonun hujjatlarida taqiqlanmagan boshqa mablag'lar.

Jamg'armaning mablag'lari quyidagilarga sarflanishi belgilab qo'yilsin:

tez tibbiy yordam xizmatining maxsus avtotransportini xarid qilish va transport parkini o'z vaqtida yangilash, shuningdek, ularni zamonaviy tibbiyot uskunalari bilan jihozlash, ehtiyot qismlar va sarflanadigan materiallarni xarid qilish;

tez tibbiy yordam xizmatining xodimlarini o'qitish, malakasini oshirish va amaliyot o'tashini, shu jumladan xorijiy davlatlarning ilmiy-tadqiqot, ta'lim va boshqa muassasalarida amaliyot o'tashini tashkil etish;

tez tibbiy yordam xizmati xodimlariga ustamalar, mukofot pullari va boshqa rag‘batlantiruvchi to‘lovlarni to‘lash;

tez tibbiy yordam xizmati faoliyatiga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish.

Tez tibbiy yordam xizmatini O‘zbekiston Respublikasi Davlat budjeti va davlat maqsadli jamg‘armalari budjetlaridan moliyalashtirishning amaldagi tartibi va hajmlari saqlab qolinsin.

Jamg‘armaning mablag‘larini boshqarish va taqsimlash O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi (keyingi o‘rinlarda — Vazirlik) hay‘ati qarori asosida amalga oshirilishi belgilab qo‘yilsin.

4. Vazirlik belgilangan tartibda shakllantiriladigan ro‘yxatlar bo‘yicha maxsus avtotransport vositalari va ularning ehtiyot qismlari, tibbiyot uskunalari va sarflanadigan materiallar, kompyuter texnikasi, aloqa vositalari, texnik o‘qitish vositalari, adabiyotlar va tez tibbiy yordam xizmati uchun zarur boshqa moddiy-texnika resurslar uchun 2022-yil 1-yanvargacha bo‘lgan muddatda bojxona to‘lovlaridan ozod etilsin (bojxona yig‘imlari bundan mustasno).

5. Vazirlik O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi bilan birgalikda ikki oy muddatda:

Jamg‘arma to‘g‘risidagi nizomni hamda Jamg‘arma daromadlarini shakllantirish va mablag‘larini sarflash tartibini;

Jamg‘armaning 2019-yilga mo‘ljallangan xarajatlar smetasini, shu jumladan, ushbu qarorni ijro etish uchun zarur mablag‘larni nazarda tutgan holda, tasdiqlasin.

6. Quyidagilar:

2019 — 2021-yillarda O‘zbekiston Respublikasida tez tibbiy yordam xizmatini takomillashtirishga doir chora-tadbirlar dasturi 1-ilovaga muvofiq;

Tez tibbiy yordam xizmati faoliyati samaradorligini baholashning namunaviy indikatorlari 2-ilovaga muvofiq tasdiqlansin.

Belgilab qo‘yilsinki:

tez tibbiy yordam xizmati faoliyatining samaradorligi va natijadorligi muntazam baholanishi va Vazirlikning veb-saytida e‘lon qilib borilishi lozim;

baholash natijalari tez tibbiy yordam xizmati xodimlarini moddiy rag‘batlantirish uchun asos bo‘ladi, shuningdek, xizmat muassasalarini rahbar kadrlar bilan to‘ldirishda hisobga olinadi.

7. Vazirlik:

O‘zbekiston Respublikasi Innovatsion sog‘liqni saqlash milliy palatasi (keyingi o‘rinlarda — Milliy palata) bilan birgalikda ikki oy muddatda Tez tibbiy yordam xizmati faoliyati samaradorligini baholashning namunaviy indikatorlarini hisobga olgan holda tez tibbiy yordam xizmati faoliyatining samaradorligi va natijadorligini baholash tartibi va metodikasini tasdiqlasin;

О‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi, Favqulodda vaziyatlar vazirligi, Mudofaa vazirligi, Parvozlarda xavfsizligini nazorat qilish davlat inspeksiyasi va “O‘zbekiston havo yo‘llari” MAK bilan birgalikda tez tibbiy yordam xizmatini 2020-yildan boshlab aviatsiya texnikasi bilan jihozlash va (yoki) aviatsiya xizmatlarini xarid qilish, shu jumladan davlat-xususiy sheriklik asosida xarid qilish bo‘yicha takliflarni 2019-yil 1-martga qadar O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasiga kiritish;

chaqiruvlar tuzilmasidan, tez tibbiy yordam brigadalari tomonidan ko‘rsatiladigan yordam hajmi va xususiyatidan kelib chiqib, feldsherlik brigadalari ulushini oshirgan holda tez tibbiy yordam xizmatini 2019-yil yakuniga qadar qayta tuzib chiqish;

ikki oy muddatda respublikaning ayrim hududlardagi tez tibbiy yordam xizmatini boshqarish huquqini davlat-xususiy sherikchiligi asosida investorlarga o‘tkazish bo‘yicha aniq takliflarni O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasiga kiritish.

Xulosa:

Rivojlangan mamlakatlarda tez tibbiy yordam brigadasi tashrif buyurganda 80 foizdan ortiq holatda bemorlarga shoshilinch ravishda davo choralarini ko‘rish uchun shifoxonalarga yetkaziladi. O‘zbekistonda esa bu ko‘rsatkich 15–25 foizni tashkil etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ўзбекистонда тез тиббий ёрдам хизматида янги тизим йўлга қўйилади“. Bugun.uz. 10-iyul 2021-yilda asl nusxadan arxivlandi. Qaraldi: 2021-yil 27-fevral. Wayback Machine saytida arxivlandi (2021-07-10)
2. www.lex.u[2]
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyev Toshkent shahri, 2018 yil 16 oktyabr[3]
4. A.I.Iskandarov, D.R.Qoldoshev "SUD TIBBIYOTI" Tibbiyot instituti talabalari uchun darslik[4]
5. Allaberganov Azizbek Saparbeyevich. (2023). SHIFOKOR – TIBBIYOT XODIMLARI – BEMOR MUNOSABATLARINING XUSUSIYATLARI. *AMALIY VA TIBBIYOT FANLARI ILMIY JURNALI*, 2(2), 208–211. Retrieved from <https://sciencebox.uz/index.php/amaltibbiyot/article/view/5963>[4]
6. Allaberganov Azizbek Saparbeyevich, Safarniyozova Dinora, Alimova Komila, & Rasulov Ma‘murjon. (2023). FUQAROLARNING TIBBIY IJTIMOIIY YORDAM OLIISH HUQUQI. *AMALIY VA TIBBIYOT FANLARI ILMIY JURNALI*, 2(2), 223–227. Retrieved from <https://sciencebox.uz/index.php/amaltibbiyot/article/view/5966>[5]
7. Эркинов Жахонгир Хайрулла Угли, & Аллаберганов Азизбек Сапарбоевич (2023). МЕСТО СОЦИОЛОГИИ МЕДИЦИНЫ В СИСТЕМЕ СОЦИАЛЬНОГО ЗНАНИЯ. *Та‘лим fidoyilari*, 14-02 , 16-18[7]
8. Toxirova Nigina Toxirovna, & Аллаберганов Азизбек Сапарбоевич (2023). DEVIANT XULQ-ATVOR SOTSIOLOGIYASI. *Та‘лим fidoyilari*, 14-02 , 12-15.[8]
9. Ш. С. Шаниязов, & А. С. Аллаберганов (2022). ЎЗБЕКИСТОНДА БИОЭТИКАНИНГ ВУЖУДГА КЕЛИШИ ВА РИВОЖЛАНИШИ ТАРИХИДАН. *Academic research in educational sciences, TSDI and TMA Conference* (2), 95-97[9]